

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՇԵՔՍՊԻՐ, Վ.—«ՄԱԿԻՆԹ»: Թարգմանեց Սո. Մալխասեանց: 108 էջ.
տպարան «Արօր» Տ. Նազարեանի Գինն է 50 կոպէկ:

Չը գիտեմ, ինչպէս ուրիշները, բայց ես մեծ անհամբերութեամբ սպասում էի Մակբեթի լոյս տեսնելուն, մանաւանդ որ գիտէի, որ Թարգմանիչը մեր լաւ հակաբանն է, Վերջապէս Թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ: Սրի նա ընկաւ ձեռք, իմ առաջին գործն էր բաց անել դրքի ամենաընտիր տեղերը և կարդալ դեկլամացիալով, ինչպէս առհասարակ ես սիրում եմ կարդալ ոտանաւորը: Բայց կատարեան չհասնում: Մակբեթը բնագործի մէջ դուրս է գալիս սպանութիւնից յետոյ սարսափած և դողող, և նորա արտասանած իւրաքանչիւր բառը սարսափ է և արթնացած խղճի ճիւղ: Բայց հալերէն Թարգմանութեան մէջ Մակբեթը կարծես նստել է դասողութիւններ անում, պրօզա!

Մեզ, հալ ընթերցողներս, հարկաւոր էր Մակբեթ, որի մէջ կալ կեանք, Մակբեթ, որի իւրաքանչիւր խօսքը հոգեկան շարժումների ճշգրիտ արտապատկերիւն է: Բայց հալերէն Մակբեթը—Մակբեթի ստեղծ է միայն: Եւ հաւատացած եմ, որ ընթերցողը, նոյն իսկ Շեքսպիրի երկրպագուն, չէ կարող կարդալ պ. Մալխասեանի այս Թարգմանութիւնը աչն հետաքրքրութեամբ և աչն հաճութեամբ, որպէս նա պէտք է կարդալ աչս հրաշալի տրագիկան, գեղարվեստական տեսակէտից՝ Շեքսպիրի ամենամեծ գործը:

Ի հարկէ, խիստ դժուար բան է բառացի Թարգմանել մի որ և է դասական հնդկական գործը, աչն էլ աչնպիսի լեզուով, որ բաւականին հեռու է բնագործի լեզուից և իւր զարգացման դեռ ևս առաջին աստիճանների վերալ, խիստ դժուար է, ասում եմ, բառացի Թարգմանել և պահպանել բնագործի ոգին: Բայց աչտեղ մասամբ մեղաւոր է և ինքը Թարգմանիչը:

Շեքսպիրի գործերը բառացի կերպով Թարգմանել է ռուսերէն Վեռչերը: Բայց ահա ինչ կարծիք է չալտնում դորա մասին ռուսաց լաւագործ

Տեքստի լրացված էր¹⁾։ «Переводъ Кетчера весьма близокъ къ подлиннику и мѣстами хорошеъ, но за то мѣстами дубоватъ и неуклюжеъ». Այս է պատճառը, որ կետչերի թարգմանությունները անբաժնի չեն կար դացում, կետչերը չէր կարողացաւ բաւականութիւն տալ ընթերցող հասարակութեանը, Հասարակութիւնը պահանջում էր Տեքստիլի ոգին, ոչ թէ Տեքստիլի բառերը։ Ազգային նպատակ են դնում իրանց առաջին անուհետեւ շատ ռուս թարգմանիչներ (Кронебергъ, Дружининъ, Юріевъ, Соколовскій և այլն), կրօններգի (Մակրիթը), թէպէտ և բաւականին հեռացել է բնագրից, կարողացել է պահպանել բնագրի ոգին և արտաւայտել նորա տպաւորութիւնը։ Բելինսկին նորա թարգմանութեան մասին լատնում է թէ «его переводъ вѣренъ и духу и изыщности подлинника, исполненъ, въ одно и то же время, и энергій и легкости выраженія»։ Ուրեմն ինչպէս պէտք է վարէր հալ թարգմանիչը Տեքստիլի հետ։ Ըստ կարելիւն նա պիտի հաւատարիմ մնար բնագրին, բաւց աւելի ևս պիտի աշխատէր արտաւայտելու բնագրի ոգին և ոչ մի կերպով չը պէտք է զոհ բերէր լեզվի պարզութիւնը և թեթեւութիւնը որ և է դիտումների, հէնց միայն ան պատճառով, որ հակառակ մտքով կատարած թարգմանութիւնը իւր նպատակին չէ կարող ծառայել։

Ի՞նչն է խանդարում պ. Մալխասեանի թարգմանութեանը բնագրի տպագրութիւնը գործելու Պատճառներ չառ կան, իսկ ի՞նչապէս մէջ տեղ բերել այդ պատճառները, ինչպէս ևս հասկացել եմ:

1) Լեզուի խորթ ութիւններ, որոնք կամ զԺԼար հասկանալի կամ բոլորովին անհասկանալի են դարձնում դարձածները: Օրինակ, բնագրի ալս տողը:

...Macbeth

Is ripe for shaking... (*Urup.* IV, *ukw.* III).

Պ. Մալխասեանը թարգմանել է —

...Umhüllte

Արդէն հասուն է, որ ցունց տրւի...

Միտքը ահն է, թէ Մակրեթը հասել է անկման, (կամ—տապալակ-
լու համար) ինչպէս թարգմանել է Կրօններդը:

Макбетъ

Созрѣлъ для гибели.

Կամ, օրինակ, Մակրեթը բնադրի մէջ ասում է սպանութիւնից վատու:

To know my deed,—t were best not know myself (U. *μwp.* II, *mbu.* II).

Հայերէնի մէջ՝

Իմ գործերիս ճանաչումն Ուր էր ինքս ինձ չր ճանչէի:

¹⁾ Стороженко.

Այս ինչ գործեր են, Մակրեթը խօսում է իւր մի գործի մասին (deed). այդ գործը Դոնկիանի սպանութիւնն է, ինչու ուրեմն գործեր և ոչ գործ: Վերջապէս դժար հասկանալի, խորթ հայերէն է ասել «գործերիս ճանաչումն» եթէ այ. Մալխասեանը արնքան թանկ է գնահատում բառացի թարգմանութիւնը, աւելի հաւատարիմ կը մնար ընադրին և աւելի դիւրամբոնելի հալի համար, եթէ հէնց բառացի էլ թարգմանէր այս տեղը—«ճանաչեմ իմ գործը (արածը), աւելի լաւ է ինքս ինձ չը ճանաչեմ»:

2) Սխալ թարգմանութիւններ, որոնք երբեմն աչքի են ընկնում: Օրինակ, երբ Մակրեթը խնջոյքի տեսարանում ասում է իւր կնոջ, թէ նա արնքան արի է,

...Որ կարող է նայել արն

Բանին վերայ, որից դնն էլ կը սարսափի,

Լիդի Մակրեթը պատասխանում է.

Ինչ ապրանք,

Սոքա միայն երևութներ են, ձեր վախից առաջացած:

Այս ինչ ապրանքի մասին է խօսում այ. Մալխասեանը, Առանց ծիծաղի ես չեմ կարողանում կարդալ այս բառերը—Ինչ ապրանք, Շեքսպիրը ակապիսի ծիծաղալարժ բան չէ ասում, Ահա ընադրի ասածը.

O proper stuff

This is the very paining of your fear (Ար. III. տես 1V).

Երևի այ. Մալխասեանը որոնել է բառարանի մէջ «stuff» բառի նշանակութիւնը և կանգ է առել առաջին մեկնութիւնների վերայ—ապրանք, գոյութիւն... բայց եթէ նա փոքր ինչ ուշադիր լինէր, նա կը գտնէր «stuff» բառի արն նշանակութիւնը, որ հարկաւոր էր վերոյիշեալ կիսատողը թարգմանելու համար: Stuff նշանակում է և дрянь, пустяки, вздоръ (fatrass, drogue). Ուրեմն առահրէն կը թարգմանէինք - пустяки! կամ чистый вздоръ! Իսկ հայերէն—«դատարկ բաներ! Ակապիսի երևութներ միայն քո վախիցդ են առաջ գալիս»:

Ահա մի ուրիշ օրինակ: Տրագիդիայի առաջին տեսարանում վհուկները միասին արտասանում են հետեւեալ հանելուկը...

Fair is foul, and foul is fair

որ այ. Մալխասեանը թարգմանել է այսպէս.

Բարին է չար, չարն է բարի.

Յետոյ, երբ Մակրեթը երևում է առաջին անգամ, գրեթէ միևնույն բառերով նա արտայայտում է արն միտքը, որ պարունակում է վհուկների հանելուկի մէջ, և հանելուկը պարզում է: Մենք արն ժամանակ իմանում ենք, որ թէ վհուկների թէ Մակրեթի խօսքը տարօրինակ օրէակ մասին է. Ահա Մակրեթի ասածը.

So foul and fair a day I have not seen (Ար. I, տես. III).

Այս տողը պ. Մալխասեանը թարգմանել է այսպէս.

Այսպէս տխուր և գեղեցիկ օր չեմ տեսել ես երբէք:

Ուրեմն «fair and foul» մի տեղում թարգմանած է «բարի և չար», իսկ միւս տեղում միեւնոյն ազգ բառերը թարգմանած են «գեղեցիկ և տխուր»: Միթէ սա նշանակում է հաւատարիմ մնալ բնագրին: Շեքսպիրը զիտմամբ կրկնել է տալիս Մակբեթին այն բառերը, որ ասել են վճռիչները, որովհետեւ նա կամեցել է հէնց առաջին անգամից ցոյց տալ, որ կալ մի ինչ որ ընդհանուր բան Մակբեթի հոգու և վճռիչների մէջ: «Նկատեցէք, ասում է անգլիացի մի լաւնի Շեքսպիրագէտ ¹⁾, որ պիտապի առաջին տեսարանում արտասանած վճռիչների վերջին բառերը՝ առաջին բառերն են, որ արտասանում է ինքը Մակբեթը. Արապիսով Շեքսպիրը ցոյց է տալիս, որ, թէպէտ Մակբեթը զեռ չէ տեսել այս պառլամենտին, բայց արդէն կապ է ստեղծւել նորա հոգու և նոցա մէջ: Ուրեմն վճռիչների խօսքերը ավելի ճիշտ կը լինէր թարգմանել այսպէս.

Գեղեցիկը տխուր է, տխուրը գեղեցիկ:

Մակբեթի խօսքերը մեկնում են այս հանկուտի՝

Այսպէս տխուր և գեղեցիկ օր չեմ տեսել ես երբէք:

Կրօնքերդ, թէպէտ շատ ազատ է թարգմանել այս տողը, բայց նա պահպանել է այն կապը, որ արտապատում է վճռիչների և Մակբեթի արտասանած միեւնոյն բառերով:

Всѣ (вѣдьмы).

Гроза гремитъ

Безъ черныхъ тучъ,

На небесахъ

Играетъ лучъ.

Макбетъ.

Какъ страненъ день; гроза безъ тучъ,

На небесахъ играетъ лучъ.

3) Բ ա ռ ե թ ի ս խ ա լ զ ա ս աւ ու ռ թ իւ ն ը, Բնագրի տպաւորութիւնը գործելու համար երբեմն բաւական չէ բառերը. թարգմանաբար շարել իրար ետեւից. հարկաւոր է իմանալ իրաքանչիւր բառի տեղը. պէտք է իմանալ, թէ որ բառի վերալ է արամարանական (մտքի) շեշտը բնագրի մէջ, և նոյն շեշտը պահպանել և թարգմանութեան մէջ:

Օրինակ, Մակբեթը վարանման մէջ ասում է Դուռեկանի մասին, թէ թաղաւորը նորա տանը կրկնակի է պաշտպանւած, ինչպէս նա ձեռք բարձրացնէ նորա վերալ: Բնագրի մէջ շեշտը կրկնակի բառի վերալ է.

...He 's here in double trust (Արար. I, տես. VП).

¹⁾ Դոուդէն.

որ պ. Մալխասեան թարգմանել է ակսպէս.

Ալստեղ պաշտպանւած է նա կրկնակի:

Այս տողը աւելի ուժ կը ստանար, եթէ թարգմանէր ակսպէս.

Նա ալստեղ կ'ըկն ա կ'ի է պաշտպանւած:

Կամ օրինակ հետեւեալ տեղը.

Դու, Մակդուֆ մեղապարտ,

Նոքա բոլորն սպանեցան ջիւղ համար...

Ալստեղ տրամաբանական շեշտը պէտք է լինէր ոչ թէ Մակդուֆ, ալ մեղապարտ բառի վերաջ. ինչպէս և բնագրի մէջ է.

Sinful Macduff,

They were all struck for thee! (Արար. IV, տես. III).

Առաջին կիսատողը աւելի ուժ կը ստանար, եթէ թարգմանէր ակսպէս.

Դու, մեղապարտ Մակդուֆ...

Կամ մի ուրիշ օրինակ.

Զմրկ, զարթեցրու Դունկանին.

Տրամաբանական շեշտը բնագրում Դունկան բառի վերաջ է, ոչ թէ զարթեցրու բառի վերաջ.

Wake Duncan with thy knocking (Արար. II, տես. II).

Այս տողը աւելի ուժ կը ստանար, եթէ թարգմանէր ակսպէս.

Դունկանին զարթեցրու ալզ զարկով.

4) Հոգեբանական ներուժի շնորհաբանութիւնն աւելի ուժ կ'աւելնայ.

Վերցնենք, օրինակ, Լեզլի Մակքեթի Նշանաւոր մենախօսութիւնը (The raven himself is hoarse). Ինչպիսի եռանդ, ուժ և կրակ է երևում ակստեղ. Նախադասութիւնները հետևում են իրար ետևից, ինչպէս կալծակները փոթորիկի ժամին, արագ և ուժեղ. կրկնող բառերը աւելի ևս մեծացնում են տպաւորութիւնը (come, come, hold, hold). Այս կտորի հաջորդէն թարգմանութեան մէջ բնագրի տպաւորութիւնը կորչում է շնորհիւ արն բանի, որ Լ. Մակքեթի մենախօսութիւնը ստանում է դատողութեան ձև, և տողերը երբեմն դառնում են շատ դանդաղ և անճոռնի.

The raven himself is hoarse,

That croaks the fatal entrance of Duncan

Under my battlements. Come, come, you spirits,

.....

Stop up the access and passage to remorse,

That no compunctions visitings of nature

Shake my fell purpose, nor keep peace between

The effect, and it! (Արար. I, տես. V).

Ահա ինչպէս է թարգմանել այս տեղը պ. Մալխասեանը.

Ազոաւն աշտարակին վրայ աշնչափ

կըռկըռաց թագաւորի օրհասական գալուստի

Մասին, որ ձայնը կըտրեց, Եկէք դուք, ոգիներ,

.....

Խղճմբտանքի աւեն անցք ու ճանապարհ փակեցէք.

Որպէս զի բընութեան կարեկցութեան ալցելութիւնն

Իմ սուկալի ձեռնարկութիւնն ս չարգելէ, և հաշտութիւնն

Չը խառնուի նորա մէջ:

Ես դարմանում եմ, ճշմարիտ Միթէ այս թիւները և թեաները չեն ծակում պ. Մալխասեանի ականջները, որ նա այսքան անխնայաբար շարել է նոցա իրար ետևից Գոնէ, եթէ ոչ իրան, ընթերցողին թոյլ խնայէր: Այս ինչի է նման — «բնութեան, կարեկցութեան, ալցելութիւնն, ձեռնարկութիւնն, հաշտութիւնն... Ինձ թուում է, բնագրի տպաւորութիւնը գործելու համար, աւելի լաւ կը լինէր այս տողերը թարգմանել այսպէս.

Ազոաւի ձայնն էլ կըտրեց,

Այնքան կըռկըռաց պարսպի վերայ

Նա թագաւորի գալըստեան մասին.

Եկէք, եկէք, ոգիներ...

Փակեցէք խղճիս անցք ու ճանապարհն,

Որ ինձ չ'ալցելէ բընութեան դութը

Եւ չը խանգարէ իմ սարսափելի

Ձեռնարկութիւնը...

Կամ մի ուրիշ օրինակ, երբ Մակբեթը, Դունկանին սպանելուց չետոյ, սարսափած իւր կնոջ մօտ է գալիս, ալն ժամանակ նորա խօսքերից երևում է, որ նա լսում էր մի ձայն, որ գոչում էր (a voice cry). «էլ մի քնէք» և ալն: Որովհետեւ չը կար մէկը, որ գոչում էր, ալ ալն ձայնը նորա սարսափի արդիւնքն է, ալդ պատճառով այս տեղը թարգմանելիս հարկաւոր էր հաւատարիմ մնալ բնագրին: Բնագրի մէջ ասւած է.

Methought, I heard a voice cry... (Արար. II. տես. II).

Որ պ. Մալխասեան թարգմանել է՝

Կարծես լսում էի, որ գոչում էր մէկն...

Փոխանակ թարգմանելու՝

Կարծես լսում էի մի ձայն, որ գոչում էր...

Կրօնեբերդը այս տեղը թարգմանել է այնպէս, որ գործում է բնագրի տպաւորութիւնը.

Я слышалъ,

Раздался страшный вопль...

Յետոյ արն սպառնալիքը, որով արն ձաղնը հնչում է Մակբէթի ականջին, պէտք է անփոփոխ մնար թարգմանութեան մէջ, ինչպէս նա անփոփոխ է բնագրի մէջ: Արապիսով աւելի ևս մեծանում է խորհրդաւոր սարսափը և աւելի ևս տեղեւորւն է ստանում նա.

Cawdor

Shall sleep no more, Macbeth shall sleep no more! (ibid).

Պ. Մալխասեան թարգմանել է.

Կաւորն

Այլ ևս պիտի չքնի, Մակբէթն այլ ևս չըքնի:

Այստեղ «չքնել» բառը պէտք է ուժ ստանար, և դորան աւելի ուժ կը տար «չը պէտք է»-ն քան թէ «չը պիտի»-ն: Եւ արդ «չը պէտք է»-ն պիտի կրկնէր երկու նախադասութեան մէջ էլ անփոփոխ: Արապիսով մենք կը տանանք.

Այլ ևս չը պէտք է քնէ, Մակբէթն այլ ևս չը պէտք է քնէ:

«Միշտը» միշտ բանաստեղծական չէ լինում: Երբեմն նա տգեղացնում է բանը: Փոխանակ թարգմանելու «բոլոր տան մէջ նա գոչում է միշտ», ես կը գերադասէի թարգմանել—«բոլոր տան մէջ նա գոչում է անդադար»:

5) «Հաւկապան» կոչւած տաղաչափութիւնը, Բալց առաջ տեսնենք թէ ինչո՞ւ թարգմանիչը գերադասել է այս շափը «սովորական դարձած տասնոտեան չափից»: «Մակբէթը, ասում է պ. Մալխասեանը, մենք փորձեցինք թարգմանել հաւկապան տաղաչափութեամբ, փոխանակ սովորական դարձած տասնոտեան չափին: Հաւկապան տաղաչափութիւնը բացի արն, որ զերծ է տասնոտեանի ձանձրալի միօրինակութիւնից, բացի արն, որ միջոց է տալիս, չեւտած վանկերն երկար կարգալով, իմաստը կենդանի և բնական պոեզանութեամբ արտասանելու՝ մի անհամեմատ առաւելութիւն ևս ունի, որ իւր 12—16 վանկերում ընդունակ է տեղաւորելու բնագրի տողը: Եւ վրաւի, մեր թարգմանութեան մէջ բնագրի մի տողը տեղաւորւած է մի տողում, և կարծեմ ամբողջ թարգմանութեան տողերի թիւը հաւասար է բնագրի տողերին»:

Ինձ շատ դարմացնում է մի բան: Ինչո՞ւ մեր թարգմանիչը կամեցել է, որ «բնագրի մի տողը տեղաւորւած լինի թարգմանութեան մի տողում» և ինչո՞ւ «ամբողջ թարգմանութեան տողերի թիւը հաւասար լինի բնագրի տողերի թիւին»: Արդեօք քաջութիւն է համարել այս բանը պ. Մալխասեանը, թէ կարծել է, որ արապիսով բնագրի ոգին պահպանւած կը լինի,— չէ հասկացում, եւ կարծում եմ, ինձ հետ կը կրկնէ ամեն մի մարդ, ով ուզում է ճանաչել Շեքսպիրին: մեզ տէք Շեքսպիրի ոգին, ոչ թէ նորա բառերը և տողերի թիւը!

Մի ուրիշ բան էլ է ինձ դարմացնում: Ի՞նչ է տեսել պ. Մալխասեանը «հաւկապան» տաղաչափութեան մէջ, որ նա արնքան գրաւած խօ

ստում է նորա մասին: Առաջինը՝ եթէ «հայկական» տաղաչափութիւնը ունի մի որ և իցէ արժանաւորութիւն, նա աւելի կը սաղէր վիպական բանաստեղծութեան, որի բնաւորութիւնը աւելի ծանր է և հանդարտ, ոչ թէ դրամալին, որտեղ գործողութեան արագութեան հետ պէտք է կապւած լինի և խօսքի արագութիւն և եռանդ:

Բայց զանք բուն խնդրին՝ «Հայկական» կոչւած տաղաչափութիւնը — это дрянь! «Աւերքանդեան» տաղաչափութիւնը, որին սիրում են տալ անճոռնի (неуклюжий) ածականը, փառք է մեր «հայկական» տաղաչափութեան հետ համեմատած: Ասել, թէ «հայկական» տաղաչափութեան մէջ կալ մի որ և իցէ գեղեցկութիւն, նշանակում է չ'իմանալ տաղաչափութեան գեղեցկութիւնը առհասարակ: «Հայկական» տաղաչափութիւնը քիչ է զանազանում պրոդալից, Դա գրեթէ նոյն պրոդան է: Տաղաչափութեան ողին, գեղեցկութիւնը կալանում է նորա մէջ, որին լոյները ասում էին — հռիթմոս, այսինքն որոշ հնչիւնների պարբերական կրկնութիւնը մի որոշ ժամանակամիջոցում: Տաղաչափութեան հիմքը — բնութեան մէջ պէտք է որոնել: Նրբ ձին արագ վազում է, ալն ժամանակ պարբերաբար կրկնում է երեք արտփիւն, և երրորդ արտփիւնը միշտ աւելի ուժեղ: Ստացւում է մօտաւորապէս մի այսպիսի բան՝ տակ-տակ-տակ, տակ-տակ-տակ և այլն: Նիթ է ձիու արագ գնացքը վերածելու լինինք տաղաչափութեան կանոններին, մենք կը ստանանք — ա ն ա պ կ ս ս տ (— — — — —),

Բնութեան բոլոր հռիթմական հնչիւնների մէջ կարելի է գտնել տաղաչափութեան բոլոր տեսակները: Առենք բնութիւնից մի ուրիշ օրինակ: Ուղտերի գնալու ժամանակ, նոցա զանգակները հանում են շատ աններդաշնակ ձայներ. պատճառը ալն է, որ հռիթմոսը բացակայում է նոցա մէջ: Իմ խօսքը, ի հարկէ, երաժշտական եղանակների (тон) մասին չէ, ալ հնչիւնների մասին առհասարակ: Նրաժշտութիւնը կարող է գեղեցիկ լինել և առանց հռիթմոսի, բայց տաղաչափութիւնը — երբէք: Այն տաղաչափութիւնը, որի մէջ չ'կալ հռիթմոս, տգեղ է: Այն լեզուները, որոնք ընդունակ են հարուստ հռիթմոս կազմելու, ունին հարուստ և գեղեցիկ տաղաչափութիւն (լոյները, հռովմակցիք, գերմանական ազգերը): Այն լեզուները, որոնք ընդունակ չեն հարուստ հռիթմոս կազմելու, չունեն գեղեցիկ տաղաչափութիւն (լեհացիք, ռումանական ազգերը): Հայերէնը մէջ տեղն է բռնում: Հայոց լեզուն, շնորհիւ իւր մի քանի առանձնապատկութիւնների, կարող է ձգտել հռիթմական տաղաչափութեան: Նս գիտեմ հայերէն ոտանաւորներ, որոնց մէջ սկզբից մինչև վերջ պահպանւած է հռիթմոսը:

«Հայկական» տաղաչափութեան մէջ չկալ հռիթմոս: Նիթ է կալ էլ, ամեն մի քալում խախտում է: Շեշտած վանկերն երկար կարգաւոր մենք շատ քիչ բան ենք վառտակում:

Ի վերջոյ, իմ կարծիքը պ. Մալխասեանի թարգմանութեան մասին հետեւեալն է. նորա «Մակընթը» գրեթէ բառացի թարգմանութիւն է, որ դուցէ օգտաւէտ լինի հալ գիտնականի համար: Սակալն, թէպէտեւ պատահում են գեղեցիկ, ընտիր կտորներ, ընտգրի ոգին չէ պահպանւած: Սորա պատճառը մասամբ մեր արդի գրական լեզուի թերութիւններն են: Միւս կողմից՝ մեղաւոր է և ինքը թարգմանիչը: Նորա թերութիւններն են—ծանր և մութ լեզուն և լեզուի խորթութիւնները, երբեմն սխալ թարգմանութիւնները, բառերի անճիշդ դասաւորութիւնը, հոգեբանական նրբութիւններ արտապատելու անկարողութիւն և վերջապէս հուշակաւոր հակակալան տաղաչափութիւնը:

Սակալն ես շարունակում եմ՝ լուսեր տաճել նորա մասին: Միայն մի բան ես սրտանց ցանկանում եմ՝ մեծ գործերի թարգմանութեան ձեռնարկելիս՝ նա միայն մի բան աչքի առաջ ունենալ, ալն է՝ տալ հասարակութեան ձեռքը ընտգրի ոգին: Բնագրի ոգին, և ուրիշ—ոչինչ!

Լ. ՄԱՆՈՒԵԼԵԱՆ.